

Dokumentacja złożona do konkursu na kuratorski projekt wystawy
w Pawilonie Polskim na 15. Międzynarodowej Wystawie Architektury
W Wenecji w 2016 roku.

Tytuł: Loitering allowed / Wałęsanie dozwolone
Kurator, zespół autorski: Zofia Płoska, Łukasz Stępnik, Milena
Trzcińska

KONCEPCJA WYSTAWY W PAWILONIE POLSKIM

NA 15. MIĘDZYNARODOWEJ WYSTAWIE ARCHITEKTURY W WENECJI W 2016 ROKU

Tematem wystawy *Loitering allowed / Wałęsanie dozwolone* jest swoboda poruszania się w przestrzeni publicznej. W 1748 roku architekt Giambattista Nolli wykonał mapę Rzymu, pokazującą które budynki, ulice i place dostępne są dla każdego. Wykroczenie poza konwencje kartograficzne czyni z niej unikalny zapis społecznej i ekonomicznej struktury ówczesnej społeczności Wiecznego Miasta, odwzorowanej w podziałach przestrzeni.

Współczesne mapy niewiele powiedzą nam o ograniczeniach, których doświadczamy na co dzień poruszając się po mieście. Najlepszym sprawdzianem dostępności architektury jest możliwość swobodnego wałęsania się bez celu, zarówno wewnątrz jak i na zewnątrz budynków. Jak pisał Christopher Alexander: „jeśli publiczna przestrzeń naprawdę ma być użyteczna, musi w jakiś sposób przeciwdziałać wrogiemu nastawieniu do wałęsania się, występującemu we współczesnym społeczeństwie”. Swoboda poruszania się po mieście nie jest bowiem czymś oczywistym nawet w krajach demokratycznych -w Wielkiej Brytanii w 2014 roku powstał projekt ustawy zabraniającej przebywania w przestrzeni publicznej bez określonego celu. Znaki o treści „no loitering” (zakaz wałęsania się) są także stałym elementem krajobrazu Stanów Zjednoczonych, gdzie „święte prawo własności” jest dominującym paradygmatem w myśleniu o przestrzeni. Choć w Polsce tak *explicite* wyrażony zakaz jest wciąż rzadko spotykany, to w wielu miejscach zastępują go płoty, mury i monitoring.

Spojrzenie na miasto z tej perspektywy pozwala wyjść poza upraszczające dychotomie: prywatne/publiczne, komercyjne/niekomercyjne, otwarte/zamknięte. Jak kwestia prawa własności przekłada się na dostępność? Jaki wpływ mają na to rosnące nierówności ekonomiczne? Czy zawsze prywatne znaczy niedostępne? Na te pytania nie da się odpowiedzieć ad hoc, bez empirycznego zbadania jak faktycznie funkcjonuje dana przestrzeń.

Dlatego proponujemy stworzenie współczesnej wersji mapy Nolliego dla Warszawy -stolicy państwa, które ćwierć wieku temu rozpoczęło przygodę z kapitalizmem. Raport z miasta, będącego konglomeratem rozwiązań urbanistycznych (jak średniowieczna siatka ulic Starego Miasta, czynszowa zabudowa Pragi, socrealistyczna oś centrum, modernistyczne blokowiska czy współczesne grodzone osiedla), zmagającego się z problemem własności, unaocznia kwestie podziału przestrzeni wspólne dla wielu współczesnych metropolii.

SCENARIUSZ WYSTAWY W PAWILONIE POLSKIM

NA 15. MIĘDZYNARODOWEJ WYSTAWIE ARCHITEKTURY W WENECJI W 2016 ROKU

Wystawa w Pawilonie Polskim prezentuje problematykę dostępności przestrzeni na przykładzie Warszawy. Głównym elementem ekspozycji jest wielkoformatowa mapa, prezentująca urbanistyczne „pole manewru”, którą dopełniają krótkie filmy przedstawiające poruszanie się w konkretnych miejscach w stolicy. Powstałe w wyniku badań terenowych studium przypadku w czytelny sposób przedstawia związki własności, historii, ekonomii i prawa, materializujące się w mieście w postaci podziałów przestrzeni.

Przed wejściem do budynku zwiedzających wita elegancka metalowa tabliczka z napisem „Property of the Republic of Poland. Loitering allowed”. Jej tekst i forma w przewrotny sposób nawiązuje do charakterystycznych dla budynków korporacyjnych w USA znaków „Private property. No loitering”. Wchodzący do Pawilonu zostaje poinformowany o tym, kto jest właścicielem budynku oraz, że w jego wnętrzu „kręcenie się” jest dozwolone.

W drzwiach pawilonu ustawiona jest bramka, reagująca sygnałem dźwiękowym za każdym razem, gdy ktoś wchodzi do budynku (w okresie natężonego ruchu, np. podczas Preview, częstotliwość występowania sygnału będzie ograniczona). Ma to na celu wybiecie zwiedzającego z rutynowego trybu zwiedzania Biennale i sprowokowanie refleksji dotyczącej statusu przestrzeni Giardini i charakteru miejsc, w których obecność wymaga pokonania określonych barier fizycznych. Ochroniarz stojący przy bramce gestem wskazuje gościom dalszą drogę, polecając zignorowanie sygnału bramki. Wywołanie chwilowego poczucia zawstydzenia czy „bycia nie na miejscu” pozwoli jednak na intensywniejsze (bo odnoszące się do emocji) wprowadzenie do tematu swobody poruszania się w przestrzeni publicznej.

Wewnątrz pawilonu dłuższe ściany oraz sufit są szczelnie pokryte mapą fragmentu Warszawy w skali 1:500. Jej estetyka nawiązuje do oryginału Nolliego, w którym czerń oznacza przestrzenie zamknięte, a biel dostępne, konkretne rozwiązania graficzne opracowane zostaną jednak na nowo. Całość zawiera również dodatkowe parametry –tak jak Nolli za punkt wyjścia obrał mapę Buffaliniego z 1551 roku, wzbogacając ją o wymiar dostępności, tak nowa mapa uwzględni aspekty, istotne z punktu widzenia współczesnych metropolii. Pierwszym z nich jest infrastruktura drogowa –dziedzictwo modernistycznej urbanistyki, która wyklucza znaczną przestrzeń z ruchu pieszego. Drugim są miejsca, w których możemy przebywać warunkowo –jeżeli zapłacimy lub przynajmniej będziemy udawać, że chcemy coś kupić (restauracje i kawiarnie, kina, hale sportowe etc.), które oznaczone są kolorem szarym. Wiedza na temat dostępności budynków zgromadzona zostanie w ramach miesięcznego badania terenowego przeprowadzonego w zespole 20 osób, pod kierownictwem kuratorów projektu.

Na krótszych ścianach wyświetlane są serie minutowych filmów, będących zapisem spacerów po Warszawie, zarówno w miejscach nieprzyjaznych jak i otwartych i dostępnych. Podczas projekcji kolejnych filmów, przedstawiony na nich obszar podświetla się na mapie. Pozwala to zrozumieć sposób „działania” konkretnej przestrzeni i zestawzić ze sobą np. otwartość modernistycznych blokowisk, średniowiecznej siatki Starego Miasta z nowymi, grodzonymi osiedlami. Duży świetlik pozostaje odsłonięty, podczas gdy boczne źródła światła są zakryte tak, by umożliwić jednoczesne studiowanie mapy oraz oglądanie projekcji.

Surowa forma nagrań ma podkreślić ich dokumentalny charakter. W każdym z 10 krótkich filmów sekwencje są jednakowe (ujęcia „z ręki”, kamera nakierowana na plecy osoby, która monotonnie przemieszcza się w przestrzeni Warszawy, napotykając przeszkody lub niespodziewane skręty i

przejścia). Czarno-biała konwencja, spójna z kolorystyką mapy, budzi też skojarzenia z estetyką kina Nowej Fali.

W środku pawilonu znajdują się także dwie ławki, które pozwalają zwiedzającym na wygodne oglądanie filmów i mapy wraz z jej szczegółami przez dłuższy czas.

Mapa będzie również dostępna w formie ulotki reklamującej wystawę oraz na stronie internetowej organizatora. Tym sposobem będą mogli z niej skorzystać również ci, którzy nie przyjadą na weneckie biennale, a wykonane badanie stanie się źródłem wiedzy, dostępnym dla wszystkich „wąsających” się po internecie.

STRESZCZENIE SCENARIUSZA WYSTAWY

Wystawa w Pawilonie Polskim prezentuje problematykę dostępności przestrzeni na przykładzie Warszawy. Głównym elementem ekspozycji jest wielkoformatowa mapa, prezentująca urbanistyczne „pole manewru”, którą dopełniają krótkie filmy przedstawiające poruszanie się w konkretnych miejscach w stolicy.

Przed wejściem do budynku zwiedzających wita elegancka metalowa tabliczka z napisem „Property of the Republic of Poland. Loitering allowed”. Jej tekst i forma w przewrotny sposób nawiązują do znaków „Private property. No loitering”, charakterystycznych dla budynków korporacyjnych w USA.

W drzwiach pawilonu ustawiona jest bramka, reagująca sygnałem dźwiękowym za każdym razem, gdy ktoś wchodzi do budynku. Ma to na celu wybiecie zwiedzającego z rutynowego trybu zwiedzania Biennale i sprowokowanie refleksji na temat statusu przestrzeni w Giardini i charakteru miejsc, w których obecność wymaga pokonania określonych barier fizycznych. Ochroniarz stojący przy bramce gestem wskazuje gościom dalszą drogę, polecając zignorowanie sygnału bramki.

Wewnątrz pawilonu dłuższe ściany oraz sufit są ściśle pokryte mapą fragmentu Warszawy w skali 1:500. Jej estetyka nawiązuje do oryginału Nolliego, w którym czerni oznacza przestrzeń zamkniętą, a biel dostępne, jednak konkretne rozwiązania graficzne opracowane są na nowo. Całość zawiera również nowe parametry istotne z punktu widzenia współczesnych metropolii: infrastrukturę drogową -dziedzictwo modernistycznej urbanistyki, która wyklucza znaczną przestrzeń z ruchu pieszego oraz miejsca, w których można przebywać warunkowo –jeżeli zapłacimy lub przynajmniej będziemy udawać, że chcemy coś kupić (oznaczone kolorem szarym). Wiedza na temat dostępności budynków zgromadzona zostanie w ramach miesięcznego badania terenowego przeprowadzonego w zespole 20 osób, pod kierownictwem kuratorów projektu.

Na krótszych ścianach wyświetlane są serie minutowych filmów, będących zapisem spacerów po Warszawie, zarówno po miejscach nieprzyjaznych jak i otwartych i dostępnych. Podczas projekcji kolejnych filmów, prezentowany obszar podświetla się na mapie. Pozwala to lepiej zrozumieć sposób „działania” konkretnej przestrzeni i zestawień ze sobą np. otwartość modernistycznych blokowisk i średniowiecznej siatki Starego Miasta z nowymi, grodzonymi osiedlami. W środku pawilonu znajdują się także dwie ławki, które pozwalają zwiedzającym na wygodne oglądanie filmów i mapy przez dłuższy czas.

Mapa będzie również dostępna w formie ulotki reklamującej wystawę oraz na stronie internetowej organizatora. Tym sposobem będą mogli z niej skorzystać również ci, którzy nie przyjadą na weneckie biennale, a wykonane badanie stanie się źródłem wiedzy, dostępnym dla wszystkich „wąsających” się po internecie.

